
Avaluació del programa Transformem els patis



© 2024 Agència de Salut Pública de Barcelona

Tots els drets reservats. No es permet la reproducció total ni parcial de les imatges o textos d'aquesta publicació sense autorització prèvia.

<https://www.aspb.cat/>

Aquesta publicació està sota una llicència

Creative Commons Reconeixement – No comercial – No derivades (BY-NC-ND)

<https://creativecommons.org/>



Responsables de l'informe

Xavier Continente^{1, 2, 3}, Sílvia Brugueras^{1, 2} i Maria José López^{1, 2, 3}

Col·laboradora

Lucía Artazcoz^{1, 2, 3}

Agraïments

Mariona Ferrer-Fons (ASPB), Gemma Drou (Fundació Universitària del Bages), Albert Espelt (Universitat Autònoma de Barcelona), Sergio García (Universitat Oberta de Catalunya), Paula Fortes (Universitat Oberta de Catalunya), Marina Bosque (Universitat Oberta de Catalunya), Mar Camarasa (Direcció de Serveis de Feminismes i LGTBI, Ajuntament de Barcelona), Blai Martí (Direcció de Serveis de Feminismes i LGTBI, Ajuntament de Barcelona), Emma Cortés (Institut d'Infància i Adolescència – Institut Metròpoli), Gretel Vila (Direcció d'Educació, Ajuntament de Barcelona), José Cano (Direcció d'Educació, Ajuntament de Barcelona), Mireia Mestres (Direcció d'Educació, Ajuntament de Barcelona), Pilar Lleonart (Direcció d'Educació, Ajuntament de Barcelona), Marta Carranza (Ajuntament de Barcelona) i a totes les escoles participants

Cita recomanada

Brugueras, S.; Continente, X.; López, M.J.; Artazcoz, L. *Avaluació del programa Transformem els patis*. Barcelona: Agència de Salut Pública de Barcelona, 2024.

¹ Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), Pl. Lesseps 1, 08023 Barcelona, Spain

² Institut de Recerca Sant Pau (IR SANT PAU), Sant Quintí 77-79, 08041 Barcelona, Spain

³ Centro de Investigación Biomédica en Red de Epidemiología y Salud Pública (CIBERESP), Madrid, Spain

Índex

En què consisteix la intervenció?	5
Què es vol avaluar?	7
Com s'ha avaluat?.....	8
Quins són els resultats de l'avaluació?.....	11
Propostes de millora	26
Conclusions.....	27

Avaluació del programa Transformem els patis

En què consisteix la intervenció?

Transformem els patis és un programa impulsat per l'Ajuntament de Barcelona que pretén millorar l'espai d'esbarjo i de joc perquè esdevingui **més naturalitzat**, fomentar les **dinàmiques i relacions igualitàries** que es produeixen en aquest entorn a partir de la **diversificació del joc** i promoure els **usos comunitaris** com a equipament de barri.

L'objectiu del programa és transformar els patis de les escoles perquè siguin espais d'aprenentatges vitals, de benestar i de relacions equitatives per als infants i tota la comunitat, i reconèixer-los com un espai de joc per excel·lència.

La transformació es fa mitjançant un **procés de cocreació** en el qual participa activament tota la comunitat educativa juntament amb altres entitats del barri.



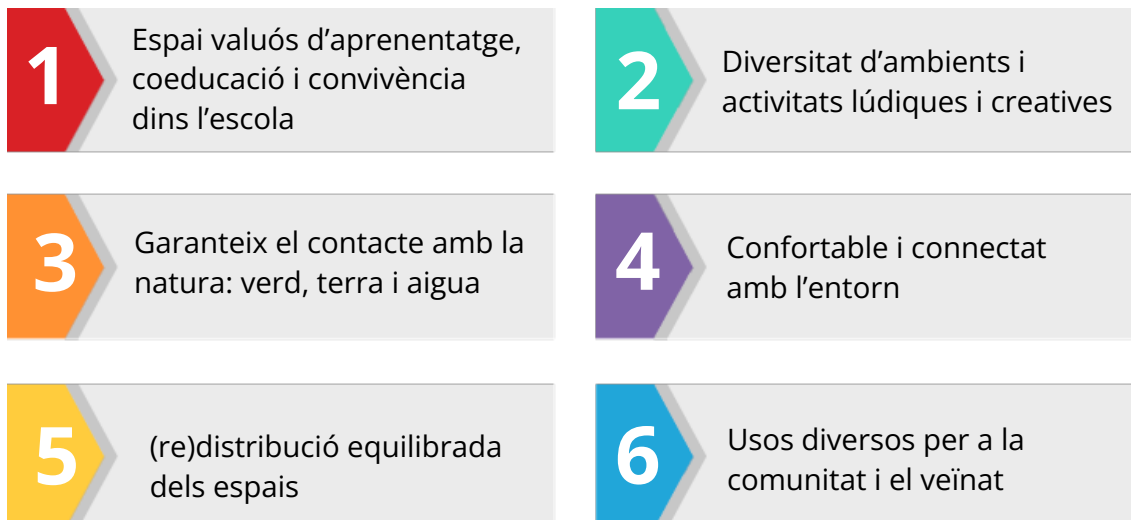
Il·lustració dissenyada per: Maria Calvet

Més informació del programa a aquest enllaç:

https://www.decidim.barcelona/processes_groups/6



Les transformacions es fan seguint **sis criteris per aconseguir un bon pati naturalitzat, coeducatiu i comunitari**:



Font: Ajuntament de Barcelona- Institut Infància i Adolescència de Barcelona

(<https://institutinfancia.cat/mediateca/infografia-6-criteris-per-a-un-pati-naturalitzat-coeducatiu-i-comunitari/>)

Per transformar els patis, es duen a terme diferents actuacions, com ara la introducció d'elements per al joc divers; la plantació d'arbres i verd; la generació d'ombra; l'ampliació de l'espai de terra permeable i tou; la incorporació de nous espais de trobada i descans, i nous punts d'aigua, etc.; acompanyades d'una **transformació del projecte pedagògic del pati**.

Què es vol avaluar?

L'**objectiu general** és avaluar, amb perspectiva de gènere, els efectes del programa "Transformem els patis" en termes d'ús del pati i del benestar de la comunitat educativa.

Els **objectius específics** són:

1	Descriure els canvis de les característiques físiques dels patis	
2	Avaluar els efectes del programa en l' ús del pati i els tipus d'activitats que s'hi duen a terme	
3	Avaluar els efectes del programa en les dinàmiques de joc i les relacions igualitàries	
4	Avaluar els efectes del programa en el benestar de l'alumnat	
5	Explorar les percepcions de l'alumnat i el professorat sobre l'impacte dels diferents elements, espais o estructures incorporats en l'ús del pati i les relacions	
6	Explorar l' ús del pati com a espai d'aprenentatge després de la transformació	
7	Explorar la satisfacció general de l'alumnat i el professorat després de la transformació	

Com s'ha avaluat?

Disseny de l'avaluació

Estudi d'avaluació no experimental pre-post amb mètodes mixtos.

Població d'estudi

La població d'estudi és l'alumnat i el professorat d'escoles d'educació primària que van participar en el programa el curs 2021-2022. A l'estudi es van incloure set escoles seleccionades d'acord amb els criteris d'inclusió i prioritització següents:



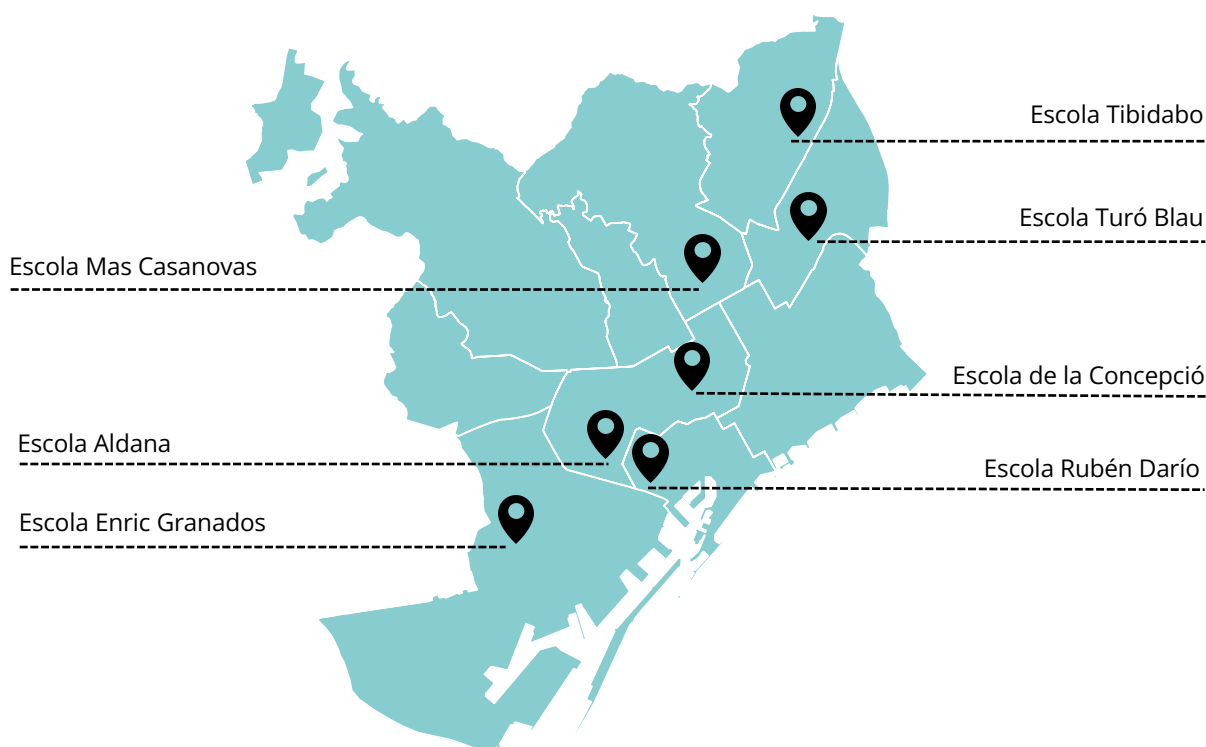
Criteris d'inclusió

- Una escola per districte com a màxim
- Representació equilibrada d'escoles de barris amb diferent posició socioeconòmica



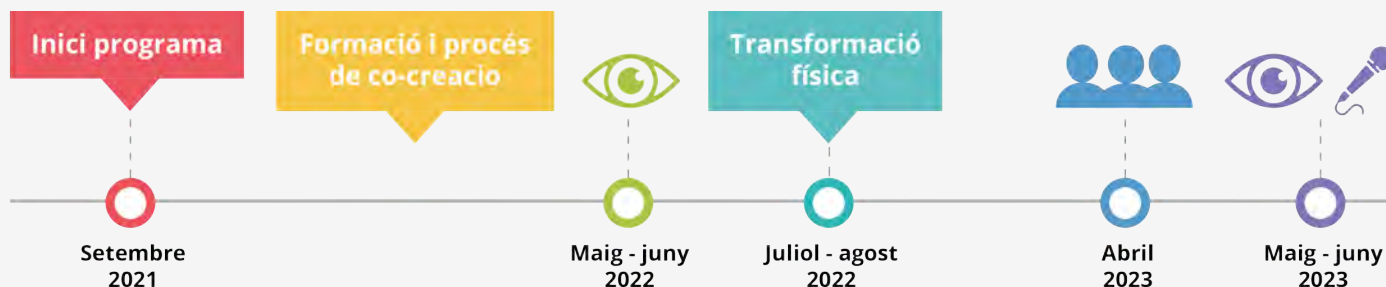
Priorització d'escoles segons

- Factibilitat per efectuar observacions
- Transformacions previstes als patis



Recollida de dades

La recollida de dades es va dur a terme mitjançant **observacions no participants**, **entrevistes breus** a l'alumnat i **grups de discussió** amb professorat i alumnat, combinant tècniques qualitatives i quantitatives. El conjunt del **treball de camp** es va dur a terme entre el **maig del 2022** i el **juny del 2023**.



OBSERVACIONS NO PARTICIPANTS

Treball de camp: es va fer abans (maig del 2022) i després de la transformació (maig del 2023) a les set escoles participants. En cada moment es van fer dues observacions de 30 minuts (una durant l'hora de pati i l'altra en el temps de migdia), en què es va recollir informació quantitativa a partir d'un full de registre sistemàtic i informació qualitativa mitjançant un diari de camp.

Informació recollida: en el registre sistemàtic: característiques físiques del pati, composició dels grups de joc que s'establien quant a mida de grup i sexe, intensitat d'activitat física, tipus d'activitat i ús de materials i equipaments. En el diari de camp: ocupació i distribució de l'espai, interacció social i conflictes entre l'alumnat, tipus de joc i ús d'estructures i elements del pati.



ENTREVISTES BREUS

Persones participants: 69 infants; 39 nenes i 30 nens.

Treball de camp: entrevistes individuals de 3 a 5 minuts a l'alumnat d'entre 1r i 6è de primària de les escoles participants entre el maig i el juny del 2023.

Temes tractats: ús del pati (espais i estructures/elements), tipus d'activitat efectuada, interacció social, relacions igualitàries (gènere i edat), benestar i comoditat abans i després de la intervenció; aspectes positius (agrada més) i negatius (agrada menys) i valoració del pati transformat.



GRUPS DE DISCUSSIÓ

Persones participants: 7 docents (6 dones i 1 home) i 36 alumnes de 5è i 6è de primària (16 nenes, 19 nens i 1 no binària) de tres escoles.

Treball de camp: a l'abril del 2023 es van dur a terme dos grups de discussió amb professorat (un amb professorat d'educació infantil i un altre amb professorat d'educació primària) i tres grups de discussió amb alumnat del grup motor que havia participat en el procés de cocreació de la transformació.

Temes tractats: En els grups de discussió amb professorat: naturalització del pati, ús del pati, dinàmiques i interacció social (gènere i edat), ús del pati com a espai d'aprenentatge, ús comunitari del pati, benestar físic i psicològic, aspectes positius i aspectes de millora i valoració del pati. En els grups de discussió amb alumnat: ús del pati (espais i estructures/elements), tipus d'activitat efectuada, interacció social, relacions igualitàries (gènere i edat), benestar i comoditat, aspectes positius (agrada més) i negatius (agrada menys) i valoració del pati.

Com s'ha analitzat?

Les **dades qualitatives** s'han analitzat a partir d'una anàlisi temàtica del contingut amb el suport del programari Atlas.ti. S'han codificat i creat codis analítics combinant les estratègies inductiva i deductiva.



Les **dades quantitatives** s'han analitzat amb el programa estadístic Stata. Per a les dades dels registres sistemàtics de les observacions no participants, s'ha fet una anàlisi descriptiva i del canvi pre-post.

Quins són els resultats de l'avaluació?

Característiques físiques dels patis

- A totes les escoles s'ha incorporat algún **element de naturalització** (paviment de sauló, arbrat, jardineres o plantes)
- A totes les escoles s'han incorporat **punts d'aigua**
- A totes les escoles s'han generat nous **espais d'ombra** (tendals, pèrgoles de fusta)
- A 5 escoles s'ha incorporat un **sorral**
- A totes les escoles s'han incorporat **estructures de joc**, que varien segons l'escola i la mida del pati (castell multijoc, turonet de joc, estructura per fer equilibris, caseta o tipi, jocs musicals, pissarra, cuineta, rocòdrom...)
- A 5 escoles s'han incorporat **grades, tarimes o àgores** i a 2 escoles s'han incorporat **bancs llargs**
- A 5 escoles s'han incorporat **taules de pícnic**
- A 4 escoles s'ha incorporat un **espai tou** (no naturalitzat)
- A tots els patis s'ha fet algun **canvi a la pista** per millorar-la (pintura del paviment; incorporació/canvi de porteries o cistelles)



Impacte en l'ús del pati des d'una perspectiva de gènere

Canvis en el tipus de joc

Hi ha hagut canvis en el tipus de joc realitzat tant en nenes com en nens dels diferents cursos.

S'ha diversificat el tipus de joc



La generació d'espais nous, la incorporació d'elements i estructures nous, més possibilitat de moviment pels diferents espais del pati, afavoreix la diversificació del joc.

"Perquè hi ha tantes coses canviades que allà podem fer tots els jocs que vulguem."(nena)

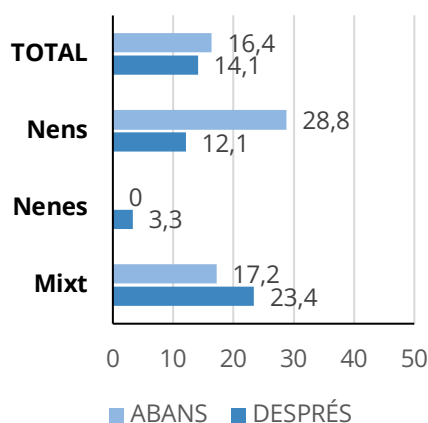
"Abans fèiem servir més la pilota. Ara utilitzem molt la zona d'agora, sobretot per esmorzar i parlar."(nena)

Es juga menys a futbol i a pilota

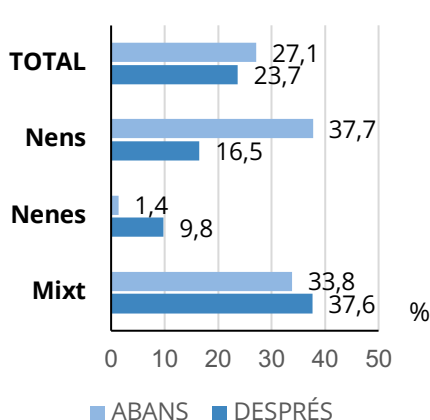


L'existència d'altres opcions al pati i la implantació de noves normatives relacionades amb l'ús de la pilota i l'espai en algunes escoles, han impactat en l'ús de la pilota i el futbol.

Percentatge d'infants que juga a futbol, segons mixticitat del grup



Percentatge d'infants que juga amb pilota, segons mixticitat del grup



Disminueix el percentatge de grups de nens que juguen a futbol i a pilota. En canvi, augmenta el percentatge de grups de nenes i grups mixts que juguen a futbol i el de grups de nenes que juguen a pilota.

Es juga molt a jocs actius



Es juga molt a jocs com ara atrapar o fet i amagar, ja que utilitzen els elements del pati per amagar-s'hi i fer el joc més divertit i emocionant.

"Sí, pues a pilla-pilla, a l'escondite,... ara hi ha més llocs per amagar-se."(nen)

"Ara, com que no juguen a futbol, estan tots i poden seure a l'àgora o jugar a la sorra, això sí que ha afavorit la interrelació entre ells i la socialització."(professorat)

Es fan més activitats tranquil·les

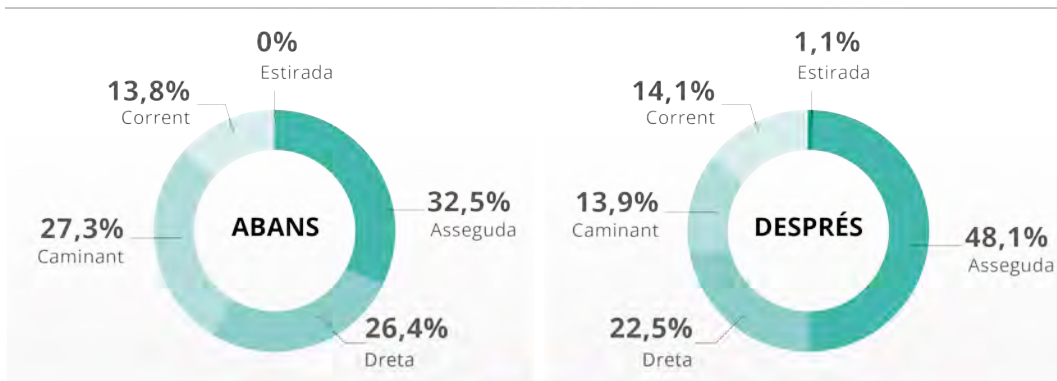


La presència d'elements nous de descans al pati, o el fet que hi ha menys pista o menys espai per córrer, en el cas dels patis més petits, afavoreix la realització d'activitats tranquil·les.

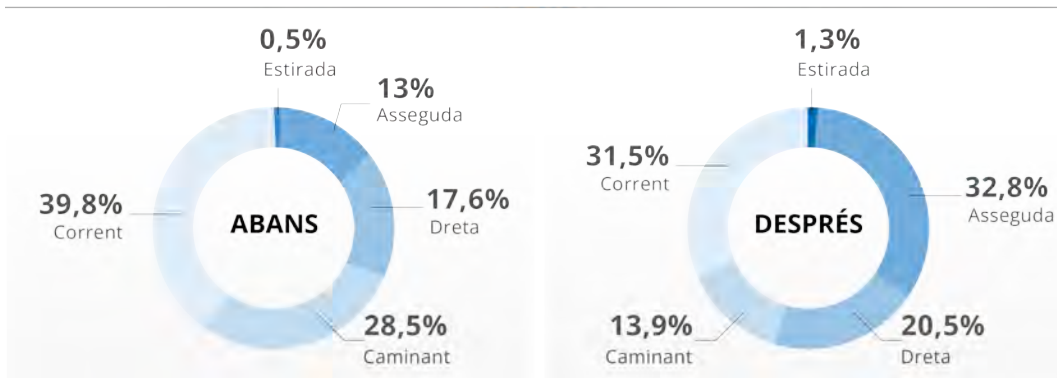
Respecte als **nivells d'activitat física**, s'observa un augment del percentatge de nenes i de nens que fan activitat tranquil·la o posició asseguda, una disminució del percentatge de nenes i de nens que fan activitat física lleugera i una disminució del percentatge de nens que fa activitat física vigorosa, mentre que aquest percentatge es manté en les nenes.

Percentatge de nenes i nens segons nivells d'activitat física, abans i després de la transformació

Nenes



Nens



Canvis en les dinàmiques de joc

Hi ha hagut canvis en les dinàmiques de joc que tenen lloc als patis després de les transformacions.

Augmenta el joc mixt entre nenes i nens



La menor presència de futbol, la incorporació d'elements nous i de noves normes en relació amb l'ús de la pilota han afavorit el joc mixt.

"Ara que no es pot jugar a futbol fan mata-conills que és més relaxat i a vegades juguem amb ells."(nena)



Els nens fan més activitats tranquil·les que abans

Després de la transformació, augmenta el percentatge de grups de nens que fan activitats tranquil·les com parlar, menjar i descansar. En les nenes, aquest percentatge es manté similar i continua sent superior que en els nens.



Les nenes juguen més a futbol i altres jocs esportius (bàsquet, vòlei) que abans

Malgrat que els nens són els que juguen majoritàriament a futbol, augmenta el percentatge de nenes que juguen a futbol i també a altres esports.



Les nenes declaren que juguen més a jocs actius no esportius

Hi ha discrepàncies entre l'estudi qualitatiu i el quantitatiu. Les nenes declaren que fan més joc actiu no esportiu com jugar a atrapar, a fet i amagar, a enfil·lar-se o a fer equilibris, tot i que les dades quantitatives mostren una disminució en el percentatge d'aquesta mena de joc.

"Les nenes sí que potser busquen espais més per xerrar i fer les seves coses."(professorat)

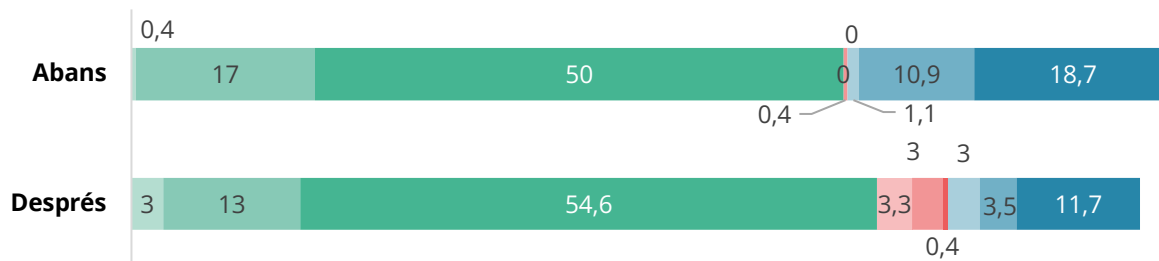
"Ara fem voleibol, futbol i bàsquet junts."(nena)

A continuació es desglossen els diferents tipus de joc segons si és un joc tranquil, un joc actiu esportiu o un joc actiu no esportiu per grups de nenes, nens i mixts.

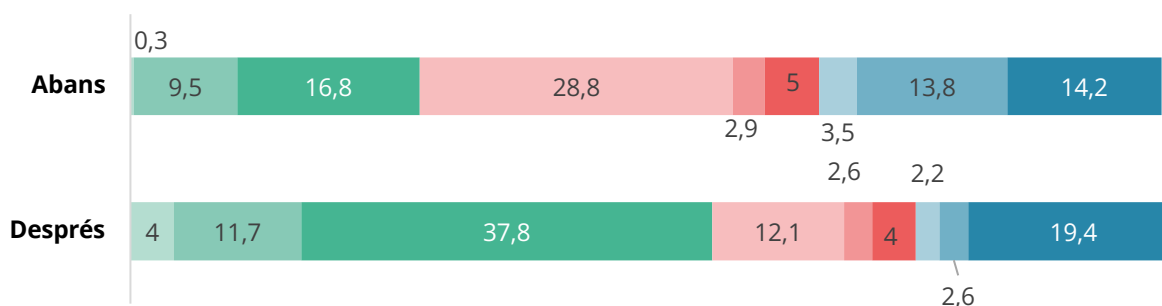
Percentatge de nenes i nens segons nivells d'activitat física, abans i després de la transformació



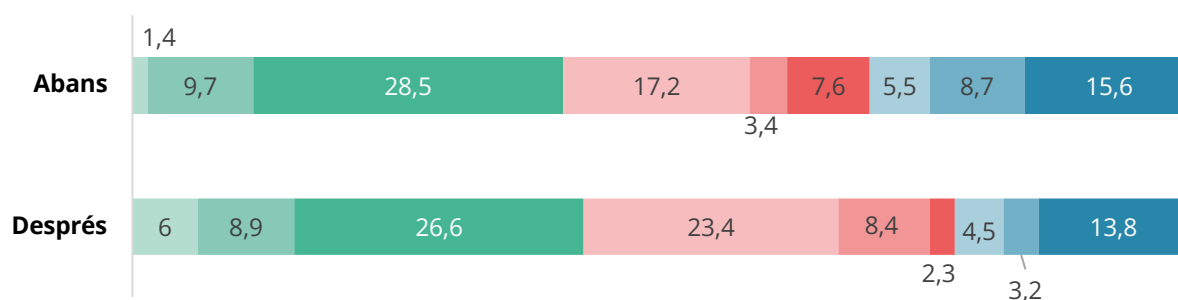
Nenes



Nens



Mixt



Canvis en l'ocupació de l'espai

Després de la transformació, s'observen més nenes al pati



Abans de la transformació, les nenes ocupaven espais més perifèrics i amagats del pati. A més, en alguns casos es quedaven a la classe o tardaven més a sortir al pati per manca de motivació. L'augment de la mobilitat i la possibilitat de fer ús de més espais que no estaven presents abans afavoreix la reapropiació de l'espai no perifèric dels grups de nenes i mixtos, i afavoreix la igualtat de gènere en la distribució de l'espai.

"A mi, em sento més lliure perquè als llocs dels patis podem estar més lliures i podem jugar a més coses que no sigui la pista."(nena)

Es fan menys activitats tranquil·les als marges de les pistes



Però ha sigut xulo perquè, com si diguéssim, en els tres espais, com que convida a un joc diferent, ells mateixos s'han gestionat l'espai."(professorat)

Els infants es distribueixen més homogèniament pels diferents espais del pati, especialment els grups de nenes i els grups mixtos.

En presència de pilota al pati, **a la pista es manté l'ocupació de l'espai per part dels nens** i es fan activitats esportives, principalment, futbol. Tot i així, la reducció de la centralitat del futbol fa que més infants puguin fer altres activitats esportives i, això, millora la inclusió, incrementa el ventall de joc i afavoreix la mixticitat del joc.



"Sí, però els de futbol ocupen la majoria de l'espai i costa més jugar a altres esports."(nena)

Els canvis en l'ocupació de l'espai **depenen de les transformacions i de les normatives** (ús de pilota, lliure circulació entre espais).

Impacte en el benestar de l'alumnat

S'han reduït els conflictes



La reducció del futbol i la pilota, la incorporació de nous espais per estar-hi i seure i la realització de més activitats tranquil·les han portat a una **disminució dels conflictes** al pati.

"Sobre com ens relacionem, ara hi ha menys conflictes al pati de baix perquè els nens abans jugaven a futbol i xutaven la pilota a les persones que estaven esmorzant."
(nena)

Impacte positiu en el benestar dels infants



La diversificació dels espais i del tipus de joc ha comportat un augment del benestar dels infants.

Els infants manifesten que se **senten millor, més còmodes i més contents** després de les transformacions, especialment les nenes.

"Abans la conflictivitat venia de l'avorriment perquè no sabien a què jugar, sumant que era tot cimentat, la calor... Ara és un espai de benestar."
(professorat)

"Me lo paso mejor porque hay más lugares, es más interesante, hay más cosas que hacer."(nen)



En preguntar a l'alumnat pels **sentiments, les emocions o les impressions que els generava el pati** abans de la transformació, generalment mostraven aspectes negatius, com l'avorriment o la inseguretat, tot i que també van esmentar termes positius com la diversió o l'espai. Després de la transformació van emergir, de manera més freqüent, termes que mostraven satisfacció amb el pati, com comoditat, benestar o diversió.

Sentiments, emocions o impressions que genera el pati abans i després de la transformació



Foto: Escola Enric Granados

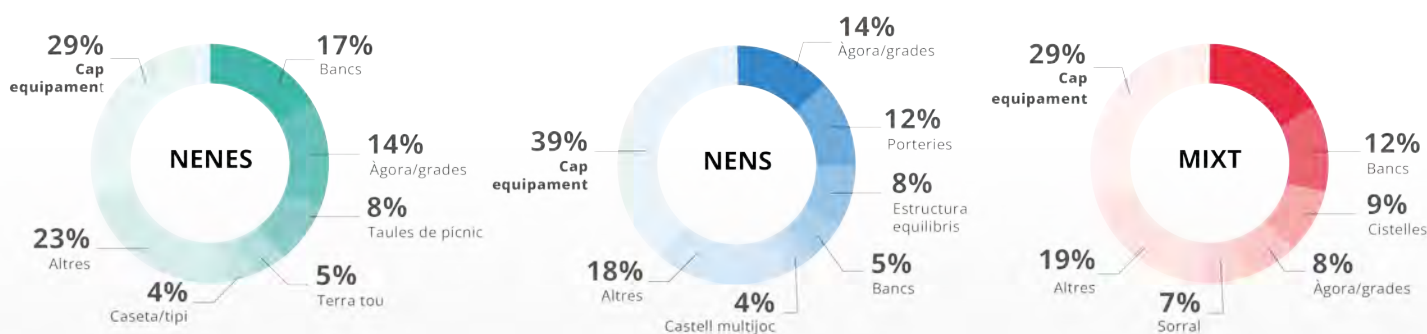
Valoració dels elements o espais de joc incorporats



Les noves estructures tendeixen a ser **més utilitzades per nenes i grups mixts.**

"Tampoc teníem sorral, cosa que ara sí que tenim. Els encanta, es fiquen allà tots."
(professorat)

Percentatge d'infants que fan servir estructures de joc



Tots els grups tendeixen a utilitzar majoritàriament estructures com àgores, grades i bancs i elements de la pista, com porteries i cistelles. Hi ha un percentatge més elevat de grups de nens que no utilitzen cap equipament.

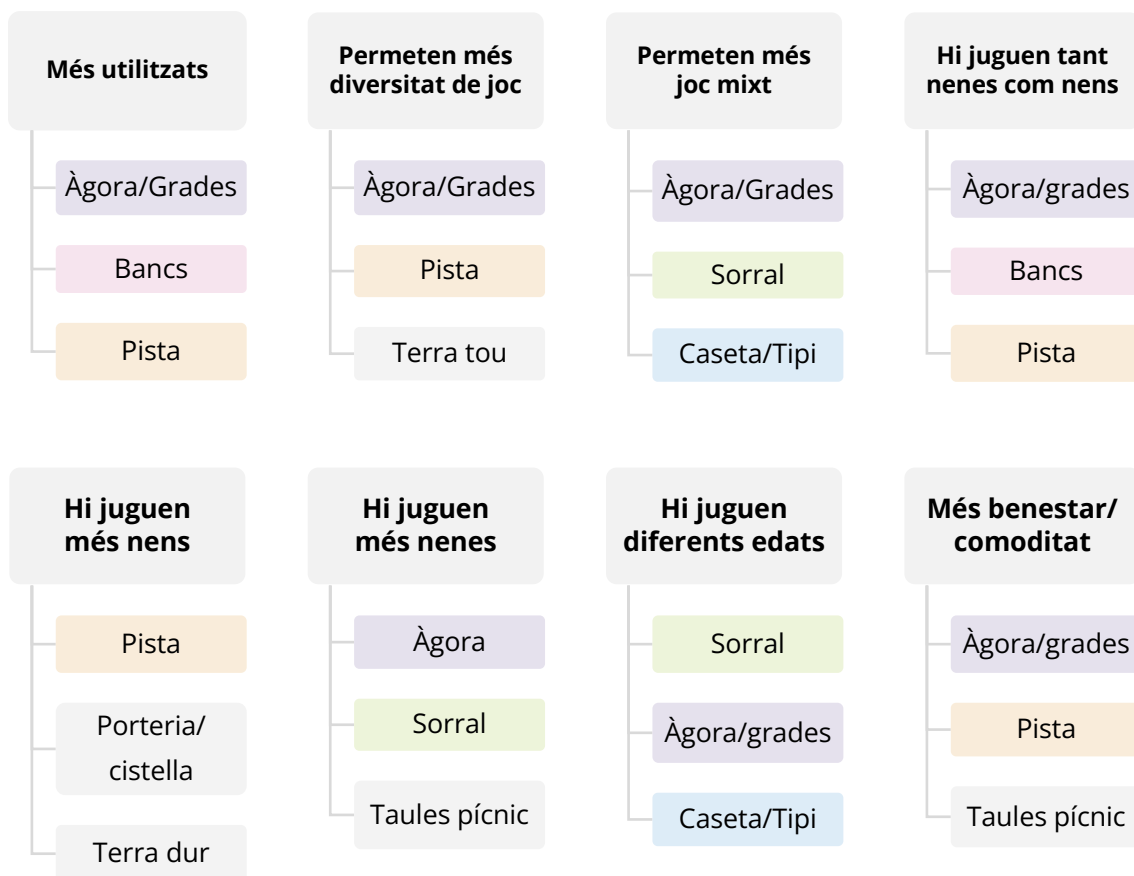


Hi ha hagut un **guany de qualitat en l'espai de descans i repòs.**

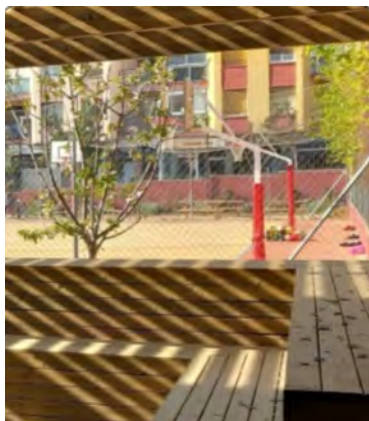
Abans els infants utilitzaven espais com les escales, els esglaons o el terra per seure i ara poden fer servir **bancs, grades, taules de pícnic, casetes, tipis, terra tou i jardineres**. La inclusió d'espais confortables per fer activitats tranquil·les és important per donar cabuda a aquestes activitats i reconèixer-les com una opció més i per tenir, així, un pati més inclusiu.

"Porque normalmente, cuando estoy sentada, cansada y todo eso me siento en el banco y estoy como más bien. Porque antes los bancos no eran tan cómodos. Para mí ahora es más cómodo."
(nena)

Es va obtenir informació tant a través de les **observacions** com del **personal docent** i dels **infants** en relació amb els diferents elements o estructures del pati. A continuació, es presenten els elements, les estructures o els espais més relacionats amb els diferents aspectes abordats:



A continuació, es detallen amb més profunditat les tres estructures amb més potencial dels patis:



ÀGORA/GRADES

- S'hi duen a terme tant **activitats tranquil·les com actives**.
- Són estructures molt versàtils que **agraden molt tant a nenes com a nens i de tots els cursos**.
- Les **nenes** consideren que són un dels elements on es senten **més còmodes i a gust**.



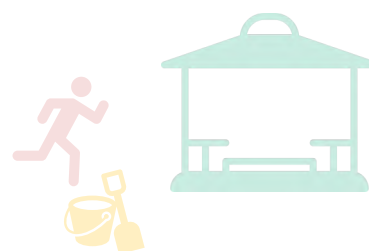
PISTA

- Tant nens com nenes donen molta importància a la pista.
- Els **nens** consideren que és un dels elements on es senten **més còmodes i a gust**.
- **Agrada més a nenes i nens més grans** (cicle mitjà i superior).



SORRAL

- S'hi duen a terme majoritàriament **activitats tranquil·les**.
- Alguns infants consideren que **afavoreix més el joc de nenes i nens més petits**.
- **Molt ben valorat pels més petits** de l'escola (educació infantil i cicle inicial de primària).



Ús del pati com a espai d'aprenentatge

- El nou pati permet **apropar-se a la natura i treballar la cura pel medi ambient** a través de la naturalització del pati, tant com a autoaprenentatge durant el temps lliure com també com a projecte d'escola.
- Algunes estructures, com les taules de pícnic, les àgores o els porxos han generat un **nou espai per fer reunions o classes i per fer activitats obertes a les famílies**.

"És una oportunitat per treballar la cura de les plantes, el respecte pel verd... Quan volem omplir cantimplors els hi podem dir 'escolta, en comptes de tirar l'aigua, anem i reguem les plantes'."
(professorat)

"Passar de tenir un pati de ciment total a això, dona molt joc perquè s'apropin i tinguin cura de les plantes."
(professorat)

"El tema de l'àgora sobretot ens ha permès fer les reunions de delegats o reunions d'aula al pati. Algunes assignatures també aprofiten el pati per a fer algunes classes perquè hi ha espais per seure que abans no tenien."
(professorat)



Aspectes positius i de millora del programa



Aspectes positius

Alumnat	Professorat
• S'han diversificat els espais ja que ara poden jugar a més jocs diferents i moure's lliurement pel pati. • S'ha incorporat vegetació i s'han creat nous espais d'ombra.	• S'ha generat la possibilitat de fer activitats relacionades amb la natura. • S'han reduït les zones de ciment. • La transformació ha augmentat la socialització dels infants, la mixticitat en el joc i les relacions entre infants de diferents cursos.



"Però el que més m'agrada són les taules de pícnic perquè hi seiem tots els dies allà i hi mengem i parlem."
(nena)

"L'àgora és guai perquè hi pots passar per damunt, hi pots saltar."
(nena)

"Ha estat una transformació molt encertada perquè de passar de tenir el pati que teníem al que tenim ara el canvi és brutal, i ha afavorit molt la convivència de l'alumnat."(professorat)



Aspectes de millora

Alumnat	Professorat
- La majoria de fonts tenen problemes tècnics. Alguns elements com el sorral, l'àgora, o els bassals que es poden crear al voltant de les fonts/jardineres es perceben com a perillosos. - La incorporació d'elements en patis particularment petits ha provocat una reducció d'espai, cosa que dificulta la realització d'activitat física. El procés de cocreació ha estat massa llarg i els canvis no sempre s'ajusten al que havien demanat.	Manteniment de la vegetació. - Falten o s'haurien de millorar els elements per generar ombra.

"El sorral no m'agrada gaire perquè ocupa molt d'espai, i la sorra està per tot arreu i t'entra als ulls."(nena)

"L'espai és mil·limètric, no hi ha gaire espai per a jugar."(nen)

"Jo crec que el reg no funcionava bé. Hi ha com 15 arbres morts i les plantes aromàtiques també han mort."(professorat)

Valoració general del programa

Tota la comunitat educativa (infants i professorat) **ha valorat molt positivament el pati.**



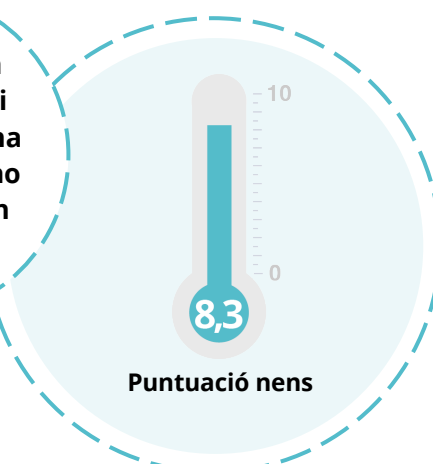
Per als infants, les transformacions han estat positives i **els agrada el pati** tal com ha quedat.



El professorat considera que és un **espai nou agradable, divers i que convida a gaudir de més estones d'esbarjo** que abans.



Les nenes han puntuat el pati amb una mitjana de 9 i els nens ho han fet amb un 8,3 sobre 10.



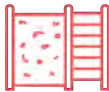
"A mi (els canvis) m'agraden perquè hi ha més llocs per jugar i és més guai."
(nena)

"(Los cambios) Me han parecido muy bien. Me han parecido muy divertidos. Me han alucinado. Ahora me divierto más."(nen)

"Ara realment, aprofitem molt més el pati. [...] Abans fèiem l'hora de pati i ja està, ara aprofitem alguna tarda o algun migdia i allarguem perquè els nens estan molt a gust."(professorat)

Propostes de millora

A continuació, es presenten els aspectes de millora principals que proposa la comunitat educativa:

• Incloure elements o estructures més adequades per a nenes i nens més grans.	
• Millorar algunes de les intervencions per evitar accidents, com per exemple evitar que es facin bassals al voltant de les fonts o de les jardineres o que surti tanta sorra del sorral.	
• Millorar la distribució dels elements de joc en el pati, especialment en els patis més petits on la incorporació d'elements pot reduir l'espai per córrer.	
• Incorporar més elements d'ombra.	
• Millorar el manteniment de les transformacions i de la vegetació, els punts d'aigua i tenir un bon sistema de reg i de canalització per a la sortida de l'aigua.	

Conclusions

Les transformacions han permès **més diversificació del joc** i una disminució de l'hegemonia del futbol per part dels nens.

Tot i que les observacions mostren una possible reducció de l'activitat física, les **nenes** declaren que es fan **més jocs actius esportius**.

Les transformacions han generat **patis més inclusius** que permeten donar cabuda a altres activitats i reconèixer-les com una opció més.

S'ha produït una **reapropiació de l'espai no perifèric** per part de grups de nenes i mixtos, afavorint una major equitat en la distribució dels espais del pati.

S'ha guanyat **qualitat d'espais que permeten repòs** i altra mena d'activitats.

Hi ha hagut un **impacte positiu** en el **benestar** de l'alumnat (menys conflictes i més comoditat).

Els elements o espais més ben valorats són **l'àgora i les grades, el sorral i la pista.**

En general, tant l'alumnat com el professorat **valoren positivament** les transformacions que s'han dut a terme.



C S B Consorci Sanitari
de Barcelona



**Agència
de Salut Pública**

Connectem
f **t** **y** **i** **n**

www.aspb.cat